

КОНТРОЛЬ—БҮГҮ-НИТИНИҢ ЫДЫКТЫГ ҮДЫКТЫГ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

СҮТТҮ, ООҢ ПРОДУКТУЛАРЫН ЧӨП АЖЫГЛААР

Бүдүрүлгө, транспорт, колхоз, совхоз болгаш албан организация чөпөрү партианын болгаш чакыктын шитпирлерин канчаар күүседип турарын контрольдарынче «Шын» солуун редакциясы хөй-ниитиниң кичээнгичин угландырып турар. Ол сорулга-биле моон мурнунда бир тускай арынны база үндүргөн.

А бо арында көдээ ажил-агый продуктуларының шынарын талазы-биле күрүне инспекциязынын республика эргелелинин инспекторларының болгаш хөй-ниитиниң контрольдарының хыналда аждарынын чамдык материалдарын парладывыс.

КӨПӨЕК БҮРҮЗҮН КАМНААР

Совет Эвилелинин составыга Тываның бактаа киргениниң союзуна тыва артарынч ажил-агыйн коллективнаа, көдээ ажил-агыйн механикаа, айтырылглар дүргөн боттанган, республиканың тарыхта шөү чүзү бур калбарып турар апарган.

Ылаңгы партианың XXI съездин кур болгаш курдук черлерин шигээдин амыр дугайында төгүндү соруганы салган 1957 чылда аңгезиш, Тывага чер ажилы шапкын хөгжүп келген. Көдээ ажил-агыйн калдарынын хөй-биле белеткен, чер ажилын чоруудаа агроэкономика хемчеглерин шигдир, боттандырып келгениниң түңгелдиге республиканың тараажылары болгаш механикаторлары кызыл-тас, арбай, кукуруза, чочак-тараа, болылар даш өске-ла тараа культураларынын элбегинде дүжүдү өстүрүп турарлар. Олар эртен чылдың дүжүдүн организастыг ажаан алган, күрүнеге 8,3 миллион пуд чагай тарааны азы 1957 чылда сактамынча 4 катан хөй тарааны кирип берген.

Тарааны чадирг чокка ажаап, оң шынарын бедидер соруга-биле колхозтар, совхозтар болгаш тараа хулаан амыр пункттар тараа арылдар, тараа кургалар машыгалары, транспорттарын, автоууртукчуларын болгаш көдээ ажил-агыйн өске-ла техникалык күрүнеден чык бурдузла-ле хөйүп ап турар. Ынчалза-даа ол үндүг техникалык чамдык ажил-агыйлар чадагай черлерге каалаган, үрелгенини чогуур өйүзө септөөн турар. Чижээ, Барым-Хемчик районда «Болышев» колхоз база республиканың «Барым», «УТКА 25 чыл» совхозтары болгаш өске-да чамдык ажил-агыйлар эртен чылын тараа кургалыкларын септен албаан болгаш күсүк дүжүт ажаан алышкыныга мырцай амылаваан, тараа хулаан амыр пункттарга шыгы 25 хуу чедип турар, 6—10 хуу боктуг тарааларын дүжааган, оларның өртзөнге хөй түндүг акааны чедир албаан. Чүдө ол болгаш боктуг даш тараа хулаан амыр черлер республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының 22174 тонна тараанының депизини чурум суугаар кызырган болгаш оң өртзө 1182203 рубль түндүг акааны оларга чедир төлөп бергезин болгай. Бир эвес тарааны эки кургалдып, арылган болза колхозтар болгаш совхозтар ол хире хөй орулганды когаравас турган ийик.

Хлеб продуктулар эргелелиниң системаның ажилында улуг четпестер база бар. Тыва АССР-ниң экономикалык хөгжүдү дугайында РСФСР-ниң Министрлер Чогулунин 1961 чылдың ноябрь 3-өгү доктаамалда 25,6 муң тонна тараа шыгжаар скартарын 1962 чылда тударын айткан. Ындай турал-ла ук эргелде эртен чылын ол тудуларын амылаага киирбө. Оң уланымында 23 муң тонна тарааны амылаага оваллаш, күрү чыкка өстүрүп, а кыжын харга холуштурар ужурга ол таварышкан.

Бистин дагдан дээрбелериниң хонукта 55,3 тонна бири болгаш ийги сортуун дагданын, а чылда 16 муң тоннаны тыртып боюу. Ол хире хөй хемчээлдиг дагдан республиканың чурттагы чоңуңу эргелелинге четчир ужураут. Ындай болза-даа дагдан дээрбелериниң бүдүрүлгө күчүзү четче ажылгатынмай турарында эртен чылын Совет Эвилелиниң өске хоорайларында бүгү сорттарынч 4600 амык тонна дагданын республикаже сөөртүп кириген турар. Ол чорукка холбаштыр күрүне 111912 рубльдин артыкка чарылган.

Республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының база хлеб продуктулар эргелелиниң чамдык удуруткучулары килограмм тараа буруун, күрүнең көпөөн камнаар хулаангезин багай күседип турарын үстүндө чектер көргүзүп турар. Ашка-хөргөңүн камык чарыгалар дугайында контрольду бүгү черлерге күштелдериниң чугулазы үстүндө фактылардан көстүп турар.

В. КОРОЛЕВ,
Эргелелинч хлеб продуктулар талазы-биле улуг инспектор.

Сүт—кижиге, ылаңгы урууларга эң шигдээдиг чөм боюу. Организаның өзүп хөгжүү-рүнге дузалыг бүгү-ле чүдүлөр оң составында бар. Сүтү саан, ажаарда ары-шеверин чурмунарын эң шыгылы сагыры негеттири. Инектин эмжиниң дошпударын чурбайн, ону дооуунуң черге саар, иштин чугу-баан саваларга сүт кудар база өске-да ары-шевер эвес чоруктар сүт-түн шынарын баскырадып, ону ажиң үрелгенинге чедирин турар.

Сүтү бүдүрүп база күрүнеге кирип берип турар бистин дык хөй организанынчылыстың чамдык удуруткучулары ону белеткээриниң ары-шевер талазы-биле үстүндө эң бөдүүн негелдерин күрүседиринче, сүтүн шынарын экижидеринче чогуур кичээнгей салбайн турарлар. Оң уланымында хулаан амыр арга-жок кылдыр үрелген сүтү Кызылдың сүт заводунга хөйү-биле экип турар чоруктун фактылары бар.

Эртен чылын шынары баскырап, үрелген 135 тонна сүтү, 6,9 тонна сүт хөмү, өске чүдүлөр-биле экип турар 0,1 тонна саржагы завод хулаан албайн, совхозтарже болгаш колхозтарже чедир чорукта.

Сүтү болгаш оң продуктуларынын шынарын дараазында ажил-агыйлар эң-ле улуг хемчээлдиг-биле баскыраган: «УТК» совхозтан (директору эш Ликтин) 23,7 тонна сүт, 3,1 тонна сүт хөмү, «Дзержинск» совхозтан (директору эш Балабанов) 18,2 тонна сүт, 0,9 тонна сүт хөмү, «Межегей» совхозтан (директору эш Пашенко) 10,5 тонна сүт, Бий-Хем районун «Кызыл тараачы» колхозунан (директору эш Астафьев) 14,9 тонна сүт, 1,1 тонна сүт хөмү хулаан албаан. Мынаарга Кызылдың сүт заводу үстүндө ажил-агыйлардан шынары баскыраан 6,8 тонна сүтү, 3,8 тонна сүт хөмү хулаан алган эвс болза болуштурган. Сүт болгаш сүт хөмү, шынаар ажиң үрелген продуктуларыны ажиң үрелген, оң-биле күрүнеге когарал таварыштырар эргени үстүндө ажил-агыйларын удуруткучуларына кым берген чүдө?

Олар сүтү болгаш оң продуктуларынын харысалга чөк байла-биле көрүп, оларын чоруудаа шынарын анализин айтыпайн, шын деңизин доктаатпайн, «бидоннага куткаш, оларын астарын дизелде-леп, чүдө санын барындаап чоруу-турарындын продуктуларынын деңизин тудуу болу-чоруктар үргүлчү өлөп келген. Чижээ, эртен чылын «УТК» совхозтун № 111 фактура-биле 1871 кг даш чоруктаан сүдү 1841 кг болган, ол шынаар «Кызыл тараачын» колхозтан чоруктаан сүтүн деңизин тудуу чорук база-ла хөй узла илереп турар.

Колхозтарынч болгаш совхозтар-

ын улуртукчуларынын үстүндө шынаар эң-харысалга чөк чоруктарын ажилгаан, сүт үзетпүрүнүч бүдүрүлгелериниң чамдык ажилдакчыларынын талазында сүтүн үзүрүнүч хулаан ажаар чоруктарын база бөлдүрүп турарлар. Эртен чылдың февральда Кызылдың сүт заводунун Өк салбырында мастер И. Сидельникова 539 кг сүтүнү үзүрүнүч 0,3 хууга сагышты-биле эвэжеткен. Шак иңдиг байла-биле сүт заводунга эртен чылын 12,7 тонна сүт арык болуп илергөн.

Хулаан алдыган сүтү база оң өске-даа продуктуларынын эртен чөпүрү үзүндө төлөп бербес чоруктарын сүт үзетпүрүнүч чамдык бүдүрүлгелери база бөлдүрүп келген. Маслопрониң Тес-Хем конторазы (директору О. Оруйту) эртен чылдың төпчүлүгө чедир-ле «Тес-Хем» совхозка болгаш колхозтарга сүт арык 9981 рубльдин төлөп бергезин болган.

Сүт үзетпүрүнүч чамдык бүдүрүлгелеринде сүтү болзазырадып ажилдап турган, продуктуну үрөй кылдыр таварышталар база бар. Эртен чылын ылаңгы Шагаан-Арыгынч саржаг заводунч мастери И. Делекин Кызылче ажиң үрелген 2184 кг амык сүтү заводунга катан болзазырадып Шагаан-Арыг чыгыш тараагында когаралга таварышкан. Барым-Хемчининч саржаг заводунч Кызылче чорукта 1513,4 кг саржага 25 хууга болзазыраттымына сметана болган. Кызылга оңуу база-ла катан хайныктырган-дан Барым-Хемчинч заводу 166 рубль когаралдыг болган.

Ол-ла завод чоңа үзүрү 3,2 хууга эвэс эвес сүтү садып сайгарар ужураут турал-ла, 3,2 хууга хөй үзүтү 35657 кг сүтү, эртен чылын октябрьда сайгарган, 334,4 кг саржагы чидирин, азы 1130 ажиң рубльдин когаралын бөлдүргөн. Ол заводтун мастери турган В. Балганович үрөй кылган, азы шигдээдиг ажилгааны сүтүн болгаш оң продуктуларынын эртен иштинде 4241,5 рубльдин актылар суугаар үндүр бижээ болган. Күрүнең ол хире хөй түндүг акаа-хөргөңүн бузулурган Балганович чүге агартып чоруктаан, күрүне хөргөңүн миңчаар кайы-хамаан чөк көр эргени Барым-Хемчинч саржаг заводун болгаш мал согар черин директор А. Хатайга кым тымыканы? деп, айтырып түргүстүнуу турар.

Республиканың саржаг үзетпүрүнч удуруткучулары чер-черде салбырларыны кичээнгичи кошкак салып, саржаг заводтарынын, хоорайнч сүт заводунун, салбырларынын

ажылын эки жидер, күш-ажылы механикаа-тар хемчеглерин албайн келгенер. Амык үдө сүт бүдүрүлгелеринде сүтү сепараторларга тыртырылгандан өске бүгү ажилдарына ажилдакчылар хол-биле күрүседип турарлар. Хоорайнын сүт заводунун салбырларында сүт тыртырар ажилды мастерден аңгыда, чангыс ажилдын чорудуп турар. Хөй сүтү чылылар, сепаратору хол-биле долгаар, оң иштинде сүт кудар ажилдарын ийи-ле хөргөжөн кижиз илаңгы чайгы үдөлерде канчал күрүседип шыдаар бөрү? Сүт дүжаап келген колхозчулар болгаш совхозтар ажилчылары оларын ажилдарынга үргүлчү-ле дузалажын турарлар. Чижээ, Чадаананың сүт заводунда печка оларын, сүт чылыларын, тыртырган сүтү бидоннарга кудары даш өске-даа ажилдарын сүт дүжаакчыларына оңаап, оларын 2—5 шак иштинде хала ажилдар чорукту ол заводтун директору эш И. Гранченко арын-чүрү чөпү-биле практикалап келген.

Сүт заводтарында мергежилдиг кадрлар бажыглаттырмаан. Барым-Хемчинч Чадаана заводтарына эртен чылдың дургузуна 3—4 мастерлер солушкан чорук сүт продуктуларынын шынарын бедидеринге, оларын өткөт, үчүктүрүн экижидеринге биче эвес шалтыктарын бөлдүрүп турар.

Республикада сүт белеткээр ажилда үстүндө шынаар улуг четпестерин чайдатып, мал ажилынын ол чугулаа продуктулар буудер болгаш сардарынын талазы-биле ажилда хөжүдөөшкү кыска хуусаада үзүткүр даш мал ажилынын бүгү ажилдакчылары, колхозтарын, совхозтарын удуруткучулары улуг күженишкенин ажилдар чорук негеттирин турар.

«Ам тодарай, организаның ажиң херен, мал фермаларына баргаш, ында ажиң-хөргөңүн канчаар чоруп турарын, малчыларынч күш-ажылыны канчаар организастаанын, малга кандыг чөмөчүлүгүн, чөмөчүлүгүн турарын, центнер сүт өртзө чүчү хире болуп турарын көр херен. Бистин чүдө ындай байла-биле продуктуларыны буудерин көвүдөдүп, оларын бөг-үчүзүн чингепин болуу бис» — деп, эш Н. С. Хрушев Калининка сургга чугаанын айткан.

Партия организаның ажиң бүдүрүлгө эргелелиниң тускай өртмөчүлүгү болгаш белеткээр организанын ажилдакчылары болза колхоз, совхоз бүрүзүнүч аргаларын бүрүн ажилдап, иштинде мал ажилын бургунар улам-ча дүргөн кижиздер талазы-биле фермаларын ажил-ишчилеринге дузалажыр даш улуг күженишкенин салыр хулаангезилгер.

Л. БОРИСОВА,
Эргелелинч инспектор.

«Контроль органнынын бүгү ажылы парлага дамчыштыр ажыны-биле чарлаттынып турган, ынчангаш революсучу хөй-ниитиниң шак ол өндүр улуг күжүндөн социализмни дайзыннар, мангыстар болгаш бюрократтар сүртп турганнар».

«Ажилчыларынч, колхозчуларынч, интеллигенцияны болгаш хөй-ниити организаныларынч чүглө идепкейлиг дузаламчызы турда, бис оорларга, хээли алыкчыларына, мангыстарга, бюрократтарга, күрүне байлаанче холун сугар бүгү-ле кижилерге оруктарын болгаш дыдыктарын ыяк кылдыр дуулап шыдаар бис».

(Н. С. Хрушев).

Чиг-эттин шынарын бедидер

Бистин чуртувуска мал ажилын улам ийди хөгжүдөр талазы-биле партия болгаш чакыктын сөөлү үдө ап чоруктан хемчеглерин боттадып келгениниң түңгелдиге малдын баш санын өскени-биле чергелештир оң уксаазы экижи, продуктулук чорук, оң иштинде алгы-кеш чиг-эттин шынары база эвэс бедид берген.

Эң-не эки шынарын алгы-кеш чиг-этти Латвия ССР-де белеткээр конторазына акээр оларын иштинде 31 кеш 3-кү, 22-инч—4-кү сортка хулаан адынткан.

Кызылдың эвт комбинаты (директору П. Котосов) улуг, биче алгы-кештин шынарын дык кудуаткан. Эртен чылын оң дүжааган бүгү алгы-кеш чиг-эттин 65,3 хууга 3-кү, 5,3 хууга 4-кү, чүдө 29,4 хууга 1 болган 2 сорта хулаан адынткан. Алгы-кештин шынарын баскыраганымда ол бүдүрүлгө чери 77150 рубль когаралдыг болган. Республикада белеткээр алгы-кеш чиг-эттин шынарынч даш демисел бажык чоруйын келген.

Эртен чылдың үчкү кварталында Улуг-Хеминч белеткээр конторазының белеткээни улуг кештерин сорту 76,6 бичи алгыларын—60,4 хаванын—52,8 хуу болтуулан. Бүгү-ле белеткээни алгы-кештин иштинде 4-кү

сорттуу 52,8 хуу болуп

кижидерин харысалга чогундан күрүнең чүгуза чиг-эдин төгөчөгү болдулар чоруктар база бар. Кызылдың мал согар черинч кештер чылдың декабрда 15000 кезек үзүт кештерин соокка доуруган. Ол районда мал согар черин (А. Хатай) 53 кезек үзүт кештерин белеткээр конторазына акээр оларын иштинде 31 кеш 3-кү, 22-инч—4-кү сортка хулаан адынткан.

Кызылдың эвт комбинаты (директору П. Котосов) улуг, биче алгы-кештин шынарын дык кудуаткан. Эртен чылын оң дүжааган бүгү алгы-кеш чиг-эттин 65,3 хууга 3-кү, 5,3 хууга 4-кү, чүдө 29,4 хууга 1 болган 2 сорта хулаан адынткан. Алгы-кештин шынарын баскыраганымда ол бүдүрүлгө чери 77150 рубль когаралдыг болган. Республикада белеткээр алгы-кеш чиг-эттин шынарынч даш демисел бажык чоруйын келген.

Эртен чылдың үчкү кварталында Улуг-Хеминч белеткээр конторазының белеткээни улуг кештерин сорту 76,6 бичи алгыларын—60,4 хаванын—52,8 хуу болтуулан. Бүгү-ле белеткээни алгы-кештин иштинде 4-кү

Ол аңгыда, чамдык хөй-ниити инспектор.

З. ПОПОВА,

Малды хулаан ап, сайгарып турарында хажыдышышкынар

Коммунист партия болгаш Совет чакан иштинин мал ажилын хөгжүдүрүң күсөдип-биле чоңуңу эки санына оонаштыр эвт бүдүрүлгө чылдарда ажиң эртер дугайында чугула соруганын чурттуңу көдээ ажил-агый ажил-ишчилеринин, эвт үзетпүрүнүч ажилдакчыларынын мурнуна салган.

Бистин республиканын ажилчы чоңарын ол соруганы күрүседип даш шитпиринч демисепишаан, 1962 чылда иштинин малынн база куштуун баш санын эвэс көвү-делди, күрүнеге эвт дүжаар талазы-биле чыд планын күрүсеткен, чурт-тун эвт кураларын долдурунган бөдүнүн биче эвес салышкынын кириген.

Оң-биле чергелештир белеткээни-ген малды сайгар талазы-биле мал семиртир «Суклак», «Тыва» совхозтар болгаш республиканың белеткээр конторазы улуг бергелерге таварыш келген. Эртен чылдың ноябрь эргинде ол ажил-агыйларга чүгүн-түгүн маллар хөйү-биле мөөнөттөгөн. Мал согар ажилын четпес

организастаттынганынын уламындалдык хөй мал амык чедир сокутмай ажиң черлерде арып, баксырап турар.

Кызылдың эвт комбинаты согар малды хулаан алдыра, оларын деңгилгезин айы-биле үзүп деңгилгезин, бүгү хулаан адынткан малдын ортук депизин белеткээр турарынын ужурунда малларын хулаан алышкыларын арамында маргалдаалар үргүлчү өскүп турар. Мал хулаан амыр ажил Улуг-Хем районун белеткээр конторазында база эки эвес тургустунган. Эртен чылдың август айда конторанын мал хулаан алышкыны О. Хурал-оол дээрин «УТКА 25 чыл» совхозтун 150 хире баш хөмү хулаан ап турар, хөйүн деңгилгезин барында чөккө эвэжеткенинин түңгелдиге совхоз дүжааган хөмүнү өртзөтө дык хөй рубльдин чедир албаан.

Республиканың колхозтарынын болгаш совхозтарынын талазында мал хулаан амыр пункттарже малдарын деңгилгезин, деңгилгезин тодарайлапайн, ол дугайын чогуур документлерге бурткөвөй, таварышкан-ла сурукчуларын, дуржуга чөк чолаачыларын дамчыштыр чоруткан, малдын деңгилгезин буудулар, мегелээр, эрге-дүжаалды соора ажилдар кижилерге ажилгаан келген.

Колхозтардан болгаш совхозтардан хулаан алган малдарын Абакан хоорайнын эвт комбинатына аппарын дүжаар даш бөдүк-бөдүк-биле сүрүп база автомашиналарга сөөртүп чоруп турда, элчи-бүрү чылдагаан-нардан оң баш саны торап, дирин деңгилгезин эвэжеткен, кештери улау-биле үрелш турар. 500 км хире ырак черге хаванынны автотранспортта сөөртүргө бир центнер эътке хамаарыштыр оң хөргөңүн 5 рубльден хөй болуп, тускайжытынган автомобиль-биле чангыс рейти кылдыра-ла оң хөргөңүн 300 рубль ажиң турар.

Эвт белеткелдине ийиз бергелерин чайдатыр талазы-биле хемчеглер четпес алдынын келген. Кызылда 1953 чылдан бээр тулап келген, эөлчөгө 5 тонна эвт белеткээр комбинат амыр негелден база-ла хандырып шыдаас. Бо үдө эки дериттенин комбинатка бир эөлчөгө-ле

18 тонна эътти белеткээр турар болгай.

Эвт болзазырадыр чангыс эвт хөврилди тускай бүдүрүлгө черинин чогундан малды деңгилгезин айы-биле үзөр арга чөк база ону хол-биле сөп, сөкү бузуга улуг чидиргелер бөлдүрүп турар. Чижээ, эртен чылдың декабрда эвт комбинатында 192509 кг дирин деңгилгезин 642 баш мыйыстыг бола малды хулаан алган, согарга оң эътти чогуур нормалында 10234 кг эвэс болган. Ынчангаш үрүмкөп садар өртөк-биле алырга, 19444 рубль чедир алдырмаан. Ол-ла айда 177356 кг дирин деңгилгезин 18157 хөй, өмкүнү хулаан алган, согарга 5143 кг эвт чедир алдырмаан азы күрүнеге 9268 рубль когарал болган.

Мал иштинин чаан эки арылган аштап шыдабайн турарында чүглө декабрда соккан 640 ажиң баш мыйыстыг бола малдан болгаш

177356 баш хөйдөн бөзүн иштинде белеткээр 4040 ажиң кг чыг азы 4047 рубль чедир алдырмаан.

Соккан малдын көп эдинин ажаалдазы кончүг четпес организастаттыган. Оңу эвт комбинатынын черинин иштинде ажиң шөлдө оваллап, кырын шыпайн база Абакан хоорайже чогуур үзүндө чүдүрүп чорутпайн турарында ол үрелди, шынары баксыраан, күрүнеге улуг когаралды таварыштырып турар. Эвт комбинатында тускай деңгилгезин чогундан хан, малдын боозу, брактан чон эвт шынаар эки шигдээдиг хаван, күш чөмөчү болуп ийди үрелди үнелиг чиг-эт шуут ажылгатынмай турар. Эвт комбинаты ол чүдүрүн дүжуке аппарып төгөрине өйөшкөн.

Партия болгаш чакан эвт үзетпүрүнч хөгжүдүрүнч кичээнгичин үрүлчү садып турар. Бистин чуртувуста ажилчы чоңарынч эвт про-

дуктуларында дергелдерин ханды-рар чангыс эвт хөврилди эки дериттенин эвт комбинаттары тургустунтуулан. Ынчаарга эъттен аңгыда, малдын баарында, ханында, бедидерин эм чүдүдөрүн, калбак хөргелдин кылдыларын, техникниң продуктуларыны буудуру үндүрүн, а ол шынаар малды сүрүнеге, транспорт-биле ону сөөртүрүңге үнер чарыкчаларын кызыларын база мал согар ажилчыларынч күш-ажылын чингедирин хандылар эвт комбинатын Тывага бо чылдын түдүп тургудары планнаштырган чорук өртүчтү бөлдүрүп, Малды амык үнелин механикастаттыган эвт комбинатына согарга оң ажиң аажок улугды болгай.

Мал ажилын, оң продуктуларын бүдүрүп, белеткээр турарын чүглө күрүне инспекциязынын ажилдакчылары эвес, а бүгү хөй-ниити шыгымын белеткээр чоруктуу.

Р. МОРЕНОВ,
мал ажилынын продуктуларын талазы-биле улуг инспектор.

Чурукта: Кызылдың сайгарыла баазында ажиң шөлдө оваллаан, хар алдында тараа. Ону автомашинага хар-биле кады чүдүрүп чорудуп турар.

Фото С. ФЕОКТИСТОВУ.

Ногааларнын элбекшили дээш

Дузаваан, чаа ногаа аймак, картофель-биле Кызыл хоорайнын, үлетпүр төптөрүнүн чурттагы чоңуңу чылдың бүгү дургузуна үзүлгө чокка хандырыын ол чөккү чылдарда чедип амыр талазы-биле бистин колхозтарынын болгаш совхозтарынын ажил-ишчилеринин мурнуна чугула соруга салдыган.

Ногаа аймак дээрбелерин организанынче эң-ле дузалыг чөмөчүлүгү бирозон болгай. Иңдиг турар-ла белеткээр кооперациязынын сайыг организаныларынн мажунеринде ол чугулаа продуктуларын чаа, шигдээдиг хөврилерин барык сатайып турары хаараданчиг.

Республиканың ийишкылы Кызыл хоорайнын, районнар төптөрүнн болгаш ажилчы суурларынч чөккө каанында «Межегей», «Тилгелге» совхозтар, Тандыда «Коммунизмниң хереди», «Совет Россия», Каз-Темде «Бурунаар» колхозтар ишван ногаа өстүрер талазы-биле тускайжытынган өске-да ажиң-агыйлар күрүне мурнуна хулаангезин багай эвес күрүсеткелден. Ынчалза-даа дузаваан ногаалар салдылар ажилды боттамайн келгенини көл чылдаганы болза, үр үдө ногаа шыгжаар черлеринч чогула болуу. Республикада ам бар турар ногаа шыгжаар черлерге дузаваан ногааларын үр чыттырга оларынч үрелди баскыраар бидиргелер. Бо четпес байлады чылдыр соруга-биле Каа-Хем, Танды, Бий-Хем райондары, Балгазын селчөзү түс бүрүдө-ле 250 тонна ногаа шыгжаар черлерин тудуп эгелен болза-даа ук организанылар оларын ийи чыг иштинде доошуп шыдаан.

Дык хөй ажил-агыйларын удуруткучулары ногааларын, картофельди чогуур үзүндө ажаап, сайгар-

рыны кичээнгичи кошкак салып турар. Эртен күзүн «Межегей» совхозтун болгаш күрүнең көдээ ажил-агый дуржуга станицынын Кызылга экип дүжаар картофельнин 51 тонназы дошуп үрелген азы ол ажил-агыйлар 3570 рубль когаралды бол

АНДРИЯН НИКОЛАЕВ БАЛИ ОРТУЛУКТА

ДЖАНАРТА. (СЭТА). Совет космонавт Андриян Николаев Бали ортулукта ийги хунда аалчы болуп чоруп турар. Чер болганга ышкын, тус черни чурттанчылары база-ла ону чыгыр болгаш өөрүшкүдү-биле утсаан. Космонавт-3 ортулукка «эмни эртен майырачы чымыштан» дыштанырын баштай бодол турган. Ындык болза-даа космос делегини шингээди алыр талазы-биле Совет Эвилелиниң чедишкенирин Балиниң хой-нититиниң онза соңуругун турарын барымдаалаш, Андриян Николаев аныктар, ыяш болгаш мөңгүн-биле чүве ылыр кижилер болгаш чуручулар-биле лезин ужуражышкынын эрттирген.

Январь 31-ниң мезизинде чаалга сеткилдиг баличилер Андриянга алдар болдурган наас-чараш карнавалды тургускан.

НЕРУ: «дайынга удур туржуп турар»

ДЕЛИ. (СЭТА). «Бистер дайынга удур туржуп турар болгаш бүгү-ле маргымалдыг айтырыктары ыайың айдан бештирлеринче чүктүп турар би» — деп, Индияны премьер-министри Неру Делиге болган, Махатма Гандиниң тураскалынга холбаштырган массалыг митингте чүве тугаалаш, меделгез.

Совет Эвилелиниң чорудуп турары тайбын кожа-келбээ догунаашкыны политиканыга хамаарыштыр Нерунун тугааланы болза: «Россия — дайынга удур, чүге дээрге амгы үеде дайын болза Европага болгаш бүгү делегейге хоозураашкыны бодурар аяролут дайын-дыр».

«Бузулбас чаңгыс эл» — хоозун чорук-тур

БЕРЛИН. (СЭТА). Европаның экономикадагы нийтидежилге-биле холбашкан кризисте бот-болуун айынып киржир чоруктуң дузазы-биле шийирткел дээр Брюссельге кылган орадажышкын бурап дүшкөн. Киржикчилерин арамыкта политиктиг болгаш экономикадагы чөлдөөлөр хөдүн эртер күштүг болган деп, барыны талакы курулгелерин Брюссельге чугаалажышкыныры-

нын түнхелериниң дугайында «Нейес дейчланд» солун бижип турар. Барыны чүктүң «бузулбас чаңгыс эл» хамаарыштыр империалистерин тарадып турган бүгү-ле мөңгү-хоозун чоруну Брюссельге болган чугаалажышкынар база катар көргүскөн дээрин солун оңаалап меделгез.

Хамаарышпас чорунче базым

ЛОНДОН. (СЭТА). Англия протекторат Ньясаленде ишти бот эргеледи февраль 1-ниң хүнүндө эгелеш тургускан. Малавиның конгрессин партизаның дарагы Хестингс Банда куртуң чаа чазаның премьер-министри болган. Бо болза 60 чылдарда үргүлчүлөөн англы тергилдешкениниң соонда Ньясалендиниң баштайгы африка чазы-дыр.

Чурттуң экономиказының кол адыры — көдээ ажил-агыяла англы монополиялар тергилдеш, эки черлерде тус черин чоюп савырып үндүргенер. Чурттуң бараан бугурулузунунгү удуз кези монополияларның үдүргө оонажык турар. Дашкаар үндүрер кол культуралар — шай, таакы, кофе болгаш хөвөс. Шай бугурур талазы-биле Ньясаленд Африкада бирги чери ээлеп турар. Тус черин үдүрелин чоюп бодунуң чегенин бичия участоктарына кукурузаны, соргону, чинге-тараны, ристи, аражисти хууда хергелениге ажылаары-биле тарып, өстүрүп турар.

Чуртта африка эрге-чагырга ам дээрине англы губернаторунуң хоуду-да артып туржогон. Ньясалендиниң африка чоюнуң ишти бот эргеледи чедип алганы — бурун хамаарышпас чорукту чаалап алырыңче орукка чугула базым болуп.

Чурттуң экономиказының кол адыры — көдээ ажил-агыяла англы монополиялар тергилдеш, эки черлерде тус черин чоюп савырып үндүргенер. Чурттуң бараан бугурулузунунгү удуз кези монополияларның үдүргө оонажык турар. Дашкаар үндүрер кол культуралар — шай, таакы, кофе болгаш хөвөс. Шай бугурур талазы-биле Ньясаленд Африкада бирги чери ээлеп турар. Тус черин үдүрелин чоюп бодунуң чегенин бичия участоктарына кукурузаны, соргону, чинге-тараны, ристи, аражисти хууда хергелениге ажылаары-биле тарып, өстүрүп турар.

Ньясаленд (Тайлалыр) Ньясаленд — Тон Африкада Андриян протектораты, Ньясаленд Ньяс хоудун барыны эртен дургаар чеге дивиденд кылдыр шөйдүп чоруткан. Чурттуң шөлдү — 127,3 муң дөрбөтүн километр. Чою 3 миллион ажы кижиге санаттын турар, оларның колдуу малая, макуаоме, го болгаш өске-даа улустар болуп турар. Европа чоюнуң саны шоолуу эвес (8,6 муң кижиге). Найысылмалы — Зомба, Ньясаленд 1953 чылда англы империалистериниң дегзини Родезия биле Ньясаленд федерациязының составында бактаан турар.

Соңгу болгаш Мурнуу Родезия-биле Ньясалендини федерацияга каттыштырып англы улуг монополияларын болгаш ак кенити колонисттерин эрге-ажыктарыга таарыштыр, чурттуң үдүрелин чоюнуң күзел-соруунга чөртүктүр боттадырган турган. Федерацияны организастанан хүнүндө эгелеш, африкаанар федерацияны болгаш мизд тергилдеш сөөк-жы ылгаар кара-туразында өзү-чуруму узуткаар дээр демиселдэ калбартаан.

Англияның 60 чылдарда үргүлчүлөөн келген колониялыг эжелели чурттуң экономиказыга аар уруктуу таварыштырган. Федерацияның иштинге Ньясаленд Соңгу болгаш Мурнуу Родезияны бугурулузунунгү база рудиктеринге чык хөвөсүлгү ажилчы күжүн бээринеге көсү эвес ролдуу болуп турар. Чүгүле улуг эвес үдүттүр бар, таакы, тунг, шай, хөвөс аялдан кылар фабрикалар багай дериттинген.

1950 чылда тургустунган болгаш Х. Бандага улурунган. Малави конгрессин партизаны Ньясалендиниң үдүрелин о демиселди баштап турар. Национал-хосталгалыг шимчөөнүн башкыларына таварышкан Англия тус чериниң чоюнуң эргелери калбартырыңче бар ужурга аражажыктып кырылдан таварышкан. 1960 чылда чер-чериниң хоюлу-дурму үндүрер болгаш күөсөкчи органианы африкаанарын төлөөлекчилериниң санын көвүдеткен. А 1962 чылда төнчүктүдө Лондога болган чугаалажышкынарда англы чазак Ньясаленде ишти бот эргеледи 1963 чылдың февралды тыпсарынга чөлшээржер ужурга таварышкан. (СЭТА).

Совет Эвилели хамаарышпас анык африка күртнерге экономика талазы-биле улуг дузалашкыны көргүдүп турар. Совет тускы эртемнигериниң киржилгези-биле улустар бугурулузунунгү тузуп турар. Совет Эвилелиниң техниканы, продуктуларын, калбак хергелелдиң бараларын чорудуп берип турар. Соңгу ийи чылдарының дургузунда Совет Эвилелиниң Гвинея Республикасына жез-жызы-буру ийи муң ажыг машиналарын, чүс-чүс тракторларын, комбайннарны, станоктарын, көпчү-чүрүү электростанцияларын болгаш өске-даа хой чүлдөрдүн чорудуп берген. Совет техника пропиктиг климатың байлааларыга кайгамчык-ла тааржып болган.

ЧУРУКТА: Кокакриңиң куудумчуларында «Москвич» деп чык машиналар. Фото В. ХУХЛАЕВТИН. СЭТА-ның фотохроникамы.

БЭДЧ-ниң экономика айтырыгыларының талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралы

Бот-бодунга экономиктиг дузалашыга чөвүлелиниң экономика айтырыгыларының талазы-биле доктаамал комиссиязының элчеглиг хуралы чоюкта чаа Москвага болуп эртен.

Чөвүлелиниң кенешинери чурттарны: Болгарияның Улус Республиказының, Венг Улус Республиказының, Герман Демократтыг Республиказының, Моол Арат Республиказының, Польша Улус Республиказының, Румын Улус Республиказының, Совет Социалисттик Республикаларының, Эвипелиниң, Чехословакияның Социалисттик Республиказының төлөөлери, а ол ышкыш Вьетнамның Демократтыг Республиказындан болгаш Кыдат Улус Республиказындан хайгааракчылар хуралга киришкен.

Комиссияның ажил-чорудулганыга хамаарышкан чөвүлелиниң XVII сессиязында болгаш чөвүлелиниң күөсөкчи комитетиниң хуралының шийирткел чурттарны төлөөлекчилери чугаалажып көргөн болгаш чөгүрү доктаалдары хүлээп алган, а ол ышкыш комиссияның кылган ажилының болгаш оң ажил-чорудулганының улам ыңайгы улангышкынының дугайында илеткелди чугаалажып көргөн болгаш чүлүдүп деп бадыйлаан.

БЭДЧ-ниң киржикчилери чурттарның капитал салышкынының экономиктиг үрө-түрүмдүн деннээриниң методиказын кылып тургузарын доозарының дугайында, хергелел фондузун болгаш чылыда фондузун дүштүрүп көрүүнүн, а ол ышкыш үлөттүр болгаш көдээ ажил-агыл прудуциязының хемчээлдерин деннээриниң талазы-биле чөгүрү доктаалдарны комиссия хүлээп алган.

БЭДЧ-ниң киржикчилери чурттарның экономиктиг нады ажилдажылыгының айтырыгыларының талазы-биле эртем-шинчилел ажилдарын аялп таарыштырар дугайында айтырыгны хуралдың киржикчилери чугаалажып көргөн.

1963 чылда бодунуң ажилының планын комиссия чугаалажып көргөн болгаш бадыйлаан. Комиссияның хуралы аны-дүмалышкы чыңгыс элтиң болгаш бот-бодун бүрүнү-биле билчириниң байдалыга болуп эртен.

Шериг чарыгдалдары өзөр

ЛОНДОН. (СЭТА). 1948 чылдан бээр Англия бодунуң аяролут чөпсөөн тургузарыга бир миллиард хире фунд стерлингни чарыгдалан. Англияны шериг чарыгдалдарының соксаал чокка өзүп турары-биле холбаштыр дүвүрээниң илгерилээп парламент кенештериниң салган айтырыгына харылавышкан.

Камгалаал министри Торникрофт ол меделгеди-биле англы хой-нитини «өерткен». Шериг дөвөвилелдери «бети дээр-ге-ле нийти национал, продуктуну ышкын, ыңыг темпкер-биле өзөр» деп, камгалаал министри Торникрофт меделгез.

Лейборист Эвипелиниң айтырыгын харылавып Торникрофт дүмалышкы болза, англы шериг бодунуң өзөрин билеп алза чөгүрү.

Уайтының меделели

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «НАТО-ну күштүдөрүн, хой националдыг аяролут камгалаал күштерин тургузары болгаш саядыгы либерализм-таарыны» кжириттар. Атлантика пилитележигезин бжыкылаарын Каттышкан Штаттар үргүлчүлөөр апар деп, АКШ-тын күрүне департаментиниң пардалга айтырыгыларының талазы-биле төлөөлекчи Л. Уайт меделгез.

«Нити рынокка» Англияны кжириттериниң Францияны ойталаан чоруну күштүг болгаш каттышкан Европаның Каттышкан Штаттар-биле үрө-түрүмдүн дем каттыштырылыгынын үезин чүгүле сонгааралдып турар деп, ол оңаалап меделгез.

Л. Уайтының меделели болза, Брюссельге чугаалажышкынының бойлап дүшкенин АКШ-тын чазаның албан хуузу-биле канчаар көрүп турары ол болур.

Корреспондентиниң айтырымыга харылавышкан, Краг Брюссельге болган чугаалажышкынырга хазараштыртыр де Голльду туржуну шүгүмүздөн. Ынчалза-даа, мында айтып турары-биле алырга, ол шүгүмчүлдө чинг эвес болган. Парижге болгаш Лондога кылган бодунуң чугаалажышкынынын тодаргай дүмалырындан Краг ойталаан.

«Нити рыноктуң» тариф моонда Данияны экономиказына, ылангыча он көдээ ажил-агыялыга аар соңугуу таварыштырын болурун Данияны премьер-министри билдинген. «Нити рынокка» кирери-биле бодунуң күженишкенин чазак үргүлчүлөөр дээрин Краг айттыкан. Ынчалза-даа ону кылдыра Дания Англияны болгаш хостуг саядыгынын европа ассоциациязының талазы-биле өске-даа өвлеткелериниң эрге-ажыктарын барымдаалаар болуп турарын ол меделгез.

Бундесверге «серджен» деп ракеталар-биле чөпсөгөлөрүнүн хуу-сааларын кызырган чорук хергертен болган таварыга эвес-тир. Ол чөпсөгөлөшкн «НАТО-ну хой талакы атомук күштерин» тургузарыга бундесверни кжириттирер планнар-биле шуут холбашкан.

Бундесверге «серджен» деп ракеталар-биле чөпсөгөлөрүнүн хуу-сааларын кызырган чорук хергертен болган таварыга эвес-тир. Ол чөпсөгөлөшкн «НАТО-ну хой талакы атомук күштерин» тургузарыга бундесверни кжириттирер планнар-биле шуут холбашкан.

Бундесверге «серджен» деп ракеталар-биле чөпсөгөлөрүнүн хуу-сааларын кызырган чорук хергертен болган таварыга эвес-тир. Ол чөпсөгөлөшкн «НАТО-ну хой талакы атомук күштерин» тургузарыга бундесверни кжириттирер планнар-биле шуут холбашкан.

БАЗА БИР СПАРТАКИАДА

Январьның сөөлү хүнүнде көдө ажил-агыл ажилдакчыларының профивелет обкомуну V кышкы спартакиадада болуп эртен. Оң бичил-де мурунда болган профивелетчилериниң он өске ийи обкомунуң кады эрттирген спартакиадазыга бо-даарга бо спартакиадын организа-тааны өкк. киржикчилериниң саны хой болган болгаш оларын көрү-дүлгери-даа мурундагыларындан дээр болганын айтыр терек.

Көдө спортчуларын кышкы дөвөвилелдери чедишкенин чорудары-биле ол профивелет обкомуну (дарагы С. Киров) чер-черде организац-ларынга баш удур беткек ажилдарын организастан. Курган албан черлериниң болгаш чурт үлөттүрүчүн профивелет обкомнары спар-такиада эртериниң бичи муруну чарында чер-черлерде боттары-нын организац-ларын-че шийтир коолгааларын чорудары-биле кызы-гааралтыгана. А көдө ажил-агыл ажилдакчы-ларының профивелет обкомун орта шыгыны белеткелди чорудары-биле районнардан, совхозтардан спортчу активни чыгташ, тускы семинары база организа-таан.

Ол ышкы спорт болгаш күш-культура ажы-агыл-биле сыйып холбашып болурун көдө ажил-агыл ажилдакчыларының профивелет обкомун эки билеп турар. Бо спартакиадага «Найрал», «Тилеге», «Межегей», «Өк», «Чыра-Бажы» совхозтардан, «Сельхозтехника» Каз-Хем район салбырында болгаш көдө ажил-агыл дүрүлдэ станциязындан хой механикаторлар, ажылчы аныктар киришкен.

Спартакиадын баштайгы хүнүн оолдарын 5, хөвөсчөрдүн 3 километрге хаак чарык болган. Кыска хемчээлди орукка кжириниң маны үери он көстү берген. Оолдардан ол хүнүн тилекчиин «Межегей» совхозтун хаакчыны В. Моргалд болган, он көргүзү 23 миң. Он чүгүле он секунда оңлааш, «Сельхозтехника» Каз-Хем район салбырының хаакчыны И. Булачок ийги чери ээлээн. Ушкү черде 24 миң көргүзүгү С. Очур-оол («Чыра-Бажы» совхоз).

Хөвөсчөрдүн ол хүн 18 миң. 20 секунда маняп келген, көдө ажил-агыл техникумунун сургуулу Н. Чашухина бирги чери алган. «Межегей» совхозтун ажылчыны С. Монгушту оңаалап мактавас аржажк. Анык спортчу кыс Саяна хүн-бүрү

тренировкалап, шырак белеткелди эртен, Чашухинадан чүгө 05 секунда оңлааш, он соон ыгытып келген.

Кыска талазы-биле ол хүн оолдар-даа, хөвөсчөрдөр-даа 500 — 500 метрге чарышкан. Маняп киржикчи-лер эвеш болуп турарын барымда-лааш, хуузунда бирги чер дөм мар-гылда болган. Сут ажыл-агыл чери-нин көшкичини А. Есарев ол хем-чөөлгө 54,2 секундда маняп кел-

геш, бирги чери ээлээн. 1 миң, 06 секундда маняп келген Э. Сат («Тилеге» совхоз) ийги чери алган. Хөвөсчөрдүн Л. Москва («Межегей» өскөлдөр дээр көргүзүлгү болуп, тилекчи болган.

МАРГЫЛДАНЫН СӨЛГҮ ХҮНҮ Спартакиадын ийги хүнүндө оолдарын 10 километрге, хөвөсчөрдүн 5 километрге хаак чарык болган. Баштайгы хүнүн тилекчиини борта база-ла тилээр дээринге көрүткүлөр бүтүрүп турган. ыңдык болза-даа дүүнүгү тилекчилерин аразына чаа аттар көстүп келгени оларын ол бугуруелин бадтыка-вайн барган.

Оолдарын 10 километр чарыкын тилекчиин, «Найрал» совхозтун механикатору Михаил Дугар-Сурун болган. Бо болза улаз-дараалаш-тыр салып үндүрүлгөн хаакчылар-ның 16 дугаарында халып үнгеш, орук дургаар 11 хаакчыны эртен, дөрт дугаарында маняп келген. Ол хемчөөлди күш-ажылап дядыккан механикатор 49 минута 25 секундда эртен.

Ушкү маняп киж мен, кыска хемчөөлди орукка маным «үмөй» баар. Агаарның температураны моон шала чыгып турган болза 15 болгаш

30 км чарыкка маняарын бодол турган мен — деп, Михаил чуга-лаан. Эртен хүнүн тилекчиин — «Межегей» совхозтан белтен чөлдө-чы Виктор Горегалд он 1 миң, 30 секунд оңлааш, ийги чери алган. Ушкү чери Эрес-оол Биче-оол («Найрал» совхоз) ап, Горегалда чүгө 05 секунда мурундапкан.

МУРУНДА эртен спартакиадада, бо улаз-даа көшкы талазы-биле спортчу үш хөвөрүн маргымал-дары эвеш киж киржикчилер бол-ганы четпес дээрин меделгес ар-жажк. Спорт нийтиделериниң бол-гаш организац-ларын республика ажилелиниң чөвүледи спорттун бо хөвөрине хайдыкчыларын эл-дөөлөрүнө, шырак көшкичтериниң арга-мергежили нитиниң бод-дурарыңче салып салга чөгүрү.

Бо спартакиадада спортчу хүнү-нде оол көшкичтериниң 1500 болган 5000 метрге, хөвөсчөрдүн көшкичтериниң 1000 метрге чарык болган. Орта база-да А. Есарев ан дээр көргү-зүлгү болуп, бирги чери, а Э. Сат («Тилеге» совхоз) — ийги чери алганын, Хаак чарыкына уругуар-дан база-да Наташа Чашухина — бирги черде, оңа чыгыс командада эки Л. Бураваева — ийги черде, ушкү черде — Саяна Монгуш болган.

Команда талазы-биле көдө ажил-агыл техникумуунуң команданыга ол обкомун илчип чоруту кубогун, I чериниң дипломун болгаш 275 рубль шаңналды тыгышкан. Ийги чери ээлээн «Межегей» совхозтун команданыга база-ла диплом тыгы-шылаан, 275 рубль-биле шаңваан. Ушкү чери алган «Найрал» сов-хозтун команданыга 250 ашша ша-ңналды тыгышкан. Ол ышкын тус-тус

Чурукта: М. Дугар-Сурун. тилекчилерини чедишкенин мактал бижиктер болгаш эртектег белеткер-биле меделгез. О. НАМЧЫЛАН. Фотолар авторуу.

ДЕМИР-ДЕС ЧЫЛДАЗЫ

Улуг-Хем районунуң совхозтарында болгаш организац-ларында демир-дес чылдазы эки организац-танган. «УТКА-ның 25 чымы» совхоз 98 тонна ажыг демир-дес чыгган, азы чыл планын 113 хуу күөстөткен. «Найрал» совхозу 105 хуу, Шагаан-Арыг АТК-зы 148 хуу күөстөткен.

Ынды-даа болза районуну чамдык ажил-агыялы демир-дес чылдазын чугулаалар көрбөй, ону школа-чыларын херек кылдыр көрүп турар. Он уламандан чамдык суур-ларын деннээрине, тара шөлдеринде ажылаалдан үнген машиналар көзектери чыгы берген үрелил чыт-кылар. «Чодура» колхоз демир-дес чымы планын чүгө 31,4 хуу күөстөткен, а Шагаан-Арыг хоорайның харылаа контораы чыгыс кило-грамм-даа демир-дес чыгган.

С. ШИВИТ.

ӨРТТҮН АЙЫЛЫН ЧАЙЛАТКАН

Каз-Хемде Терзиг суур арга-эзим чогууда туруп турар. Эртен күзүн чамылаан адыг Терзиг чоок-кавызы-ның ажил-агыялырга когаралды чедирип, хары-даа суурун ол-бо талаарыга көстүтүлүп тургулаан.

Терзигниң хоюну чурткычмы малын чамылаан адыгга камгалаар дээр, ышкы будууга алып алган де-мирни дүмениңче аргага чамгылаан дур хав турган. Күсү соокумаар дүмениң бирезинде деми демирни кагар дээр үнүп келген, фермала улуг инек калжазында ол чалбыш-талып турганын көрүп каан. Эш Да-валаай ол доран суурунч бажына-

рын кезип халып турган, өрт болу бергенин чоңга меделсеп, демирни хал эгелеш, Суурун чою дүрген чыгып келген, бүгү болунар ар-галарын ажылап туруп, колхозтун инек калжазын өрттен камгалап ал-ган.

Бир эвес ол өрттү эш Давалаай көрбөн болза, өрт оон өскөзш, си-ген калжазын дамчып өске-даа ту-дугулар дээр, улуг когаралды бо-дурар турган. Ферманың инек ка-жазын өрттен камгалап алганы дээр, колхоз баштаар чери кырга-га өөрүн четтиргенин өлөткөн.

О. ДОРЖУ.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бугун республикага булууттары, хар чагбас, кошкак хаттыг хүн бо-лур. Агаарның температурасы: рес-публикага 21—26. Кызылга 24—26 градус соок болур.

Редитор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

ДИФТЕРИЯ

Дифтерия — халлавырын азыг. Дифтерия болгаш оң-биле холбашыг нарыдажышкынар бичи уругларын чүгө казыныга эвес, хары-даа оларның амы-тыныга улуг айымыды таварлашты-рып болур. Дифтериядан хой нуруузда-ла I-ден 7 хар чедир на-зыгып уруглар коңчү аарычтал. Ынчалза-даа он улуг назыгып уругларга бээр дифтериядан аарыры айымыды дээрин утпас херек. Улуг кижилерниң дифтериядан аарыры коңчү ховар таварыш-кылаар.

Дифтерияны баш бурунгаар чайлазып болур дээрин кижиге бу-руу билзе чөгүр.

Хой чылдарың дургузунда дифтерияга удур демиселге чедиш-кенин хыналданы эртен арга болза—дифтерияга удур тарыла.

Бичи уругларга дифтерияга удур тарылданы чоруткан сөөлдө оларның организмине дифтерияның өөсүдүкчүлери микробтары хораннаар тускы бугурулар тыптып келер.

Дифтерияга удур тарылганың долу куруун эртерген уруглар ол аар аарылган аарынас болур, а ийи-чыгыс таварылгаларга оон зар-ый-даа берзе, коңчү чинги-биле эртерелер.

Кажан тарылганың куруун долу-биле эртергезиле болгаш ону ой-шаанда чорутканга чөгүрү үрө-түрүмдүн, чедишкенин болур дээрин билзе чөгүрү.

Тарылганың долу куруун эртертбэн уруглар дифтериядан аарып бээр таварылгалар эвеш эвес.

Амгы үеде дифтерия болгаш колюш аарыларга удур тарыла-ны чыңгыс улга чорудар эмерин бистин чуртта ажылап эгелеш.

АДА-ИЛЕП

Уругларыңга дифтерияга удур тарылганың долу куруун чо-гуур ой-шаанда эртерткен кичээлге салынар.

Дифтерияга удур тарылганың хуу-сааларын утпаңар: 5 айымыда, 1 хар 2 ай болганда, 3 харымында, 7, 9 болгаш 12 харымында.

Республиканың Санитар-чырымшыкы бажыны.

Киноной сайтларга

Февраль 5-те. «НАЙРАЛ»: «Чажыт арсенал» 10, 11, 50,